

hangsúlyoznám: attól a meggyőződéstől indítva, hogy a tudomány fejlődésének elengedhetetlen feltétele a különböző nézetek konfrontációja, örömmel folytatnék vitát minden olyan írással, amely valóban az én álláspontomat bírálja s amelynek célja nem egyes személyek nézeteinek mindenáron való védelme vagy cáfolata, hanem a marxista esztétika fejlődésének elősegítése.

BARNA JÓZSEF

GOROMBÁSKODÁS – ÉRDEMI VITA HELYETT

Barna József fenti megnyilatkozásával kapcsolatban – pontjainak sorrendjében haladva – az alábbiakra szeretném felhívni az olvasó figyelmét.

1. Azt állítja, hogy megvádoltam a lukácsi esztétika objektivitás-mozzanatait hangsúlyozó vonulatának „elhallgatásával”, sőt „agyonhallgatásával”. Sehol ilyet nem írtam. Csupán arra mutattam rá, hogy míg az ő idézeteinek fényében valószínűvé válhatott Lukács önellentmondó, „objektivista–szubjektivista” mivolta, a nálam szerepeltetett Lukács-szövegek egy más, önellentmondástól mentes értelmezést támasztanak alá.

2. Megjegyzésemmel, mely szerint az általa citált egyik Lukács-szövegben nincsen rögzítve, hogy a szubjektum két értelme közül melyikre vonatkozik, s ezért félreérthető, Barna azt állítja szembe, hogy ez „nem igaz”, mert Lukács elméletében „központi szerepet játszik az egyén és emberiség kategóriája” stb. Talán felesleges is rámutatnom: attól, hogy Lukács *általában* sokat foglalkozik e kérdéssel, *egy konkrét szövegrésze* még lehet e vonatkozásban elmosódott megfogalmazású.

Felrója továbbá, hogy értelmezésemben „észrevétlenül s végleg eltüntettem” a szubjektum szó mellől a perdöntő szerepet játszó „befogadó” szót. Való igaz, megfontolt célzatossággal tettem ezt, tudniillik stilisztikai célzattal: csúf lett volna egyre ismételtetni a befogadót is, miután az adott szövegösszefüggésben minden olvasni tudó ember számára nyilvánvaló, hogy itt csakis erről, s nem valamiféle más, nem-befogadó szubjektumról van szó.

Ha előző dolgozatomban azt írtam csupán, hogy a tankönyvszerző egy objektíve félreérthető Lukács-szövegrészt magyaráz félre, az itt csattanóként ráolvasott Marx-idézetet viszont nyilvánvaló

szándékossággal kiforgatja eredeti értelméből. Marx az idézett helyen azt írja — bárki ellenőrizheti —, hogy *a termelés és fogyasztás viszonylatában* helytelen a társadalmat egyetlen szubjektumnak tekinteni, nem pedig azt, hogy *mindenféle viszonylatban*.

3. A pszichofizikai problémáról akkor lenne értelme vitatkoznunk, ha a szerző nem egy „alapfokú tankönyvből” merítené ismereteit.

4. Számos polgári esztéta állította, hogy a műalkotás csak a befogadók tudatában fejeződik be teljesen: névsorukat korábbi dolgozatomban prezentáltam. Ennek megfelelően az az állításom, hogy a tankönyvíró érve „jól ismert a szubjektivista polgári esztétikából”, az általa itt nyújtott ellenvetéseket nem tagadható, s én csupán ennyit állítottam, nem pedig azt, hogy álláspontja egészében azonos a polgári esztétikák álláspontjával. A termékek befejezettségének kérdésében Marx és Lukács álláspontja ellentétes, és hogy melyiküknek van igaza e kérdésben, azt majd egy „érdemi vita” dönti el, s nem egy „helyette” írt „helyreigazítás”. További kérdés lesz persze, hogy a közvetlen gyakorlati célokat szolgáló termékekre vonatkozó tétel változtatás nélkül alkalmazható lesz-e az autonóm művészet alkotásaira is. E kérdések megnyugtató tisztázása előtt pedig engedessék meg nekem az a munkahipotézis, hogy pl. József Attila versei nem esztétikai félkésztermékek, amelyeket nekem kell befejeznie, hanem maradéktalanul befejezettek úgy, ahogyan ő leírta ezeket. Sokan vagyunk, akik e szerényebb attitűd jegyében olvassuk kétkelkedéssel „az esztétikai tárgy folyamat-mozzanatáról” szóló bölcselekedéseket.

Lukács nézeteinek „mindenáron való védelme” nem céлом, s erről több — a tankönyvszerző eddig publikált egész munkásságánál több — írásom tanúskodik. Hogy dolgozatomban „az elmélet határain” kívül vagy belül marad-e, ezt a szerző kissé önkényesen véli eldönthetőnek. Én még az ő itteni „helyreigazítását” sem zsuppoltatnám át e határokon, jóllehet személyes véleményem az, hogy egy rossz elgondolást gorombáskodással próbál megalapozni.

Legyen szabad ezzel kapcsolatban azt is megemlítenem, hogy előző írásomban mindennemű dehonesztáló kifejezéstől tartózkodva ismerttettem a tankönyvszerző koncepcióit: nem állítottam, hogy „az egyoldalúan kiragadott idézés módszerével eltorzítja” Lukácsot, nem írtam, hogy álláspontja „leleplezendő” stb., sőt, hangsúlyoztam, hogy félreértésének objektív alapjai vannak. Hogy most mégis ilyen stíláris áthangolással ismerteti okfejtésemet, ez arra jó, hogy jogosnak tüntesse fel válaszának ingerült tónusát. E taktika modellje a farkas és a bárány klasszikus meséjétől a „szídtad az anyámat” felkiáltással elkezdett mai afférokig terjedően eléggé közismert.

A záróformula — mely szerint a szerző voltaképp hajlamos lenne vitatkozni, ámde nem oly érdemtelen írásokkal, amilyen az enyém — szintén szerepelhetne akár idézőjelben is. Makai Mária ugyanezzel a

gesztussal zárta — előző írásomban hivatkozott — cikkét, melyben ugyancsak Lukács kapcsán gorombáskodott Zoltai Dénessel és szerény személyemmel. Tanácsos lenne most már valami mást kitalálni, hiszen a legtájékozatlanabb olvasó is előbb-utóbb furcsállani fogja, miért minősül eleve, érdemi érvelés nélkül vitaképtelennek minden gondolat, amelyet nem Lukács ellen, hanem mellette hangoztatnak.*

SZERDAHELYI ISTVÁN

MEGJEGYZÉSEK SZIGETHY GÁBOR IGEN ÉS NEM CÍMŰ KÖNYVEM BÍRÁLATÁHOZ

Az Irodalomtörténet 1976. 2. számában Szigethy Gábor bírálta a magyar avantgard színjáték történetét bemutató *Igen és Nem* (Magvető, 1973.) című munkámat. Cikke elején ahogy írja, „a kritikus hiteltét erősítendő” négy „típusos példát” hoz fel véleményének az indoklására. Csupán ezekhez a példákhoz fűzök néhány megjegyzést, amelyből az olvasó megítélheti, hogy milyen fokú Szigethy Gábor kritikus hitele.

Az 1. és 3. pontban foglalt állításaival ellentétben ugyanis az igazság az, hogy távolról sem sorolom az avantgard körébe Molnár Ferenc, Bródy Sándor vagy akár a később említett Németh László munkásságát. Velük csupán a magyar dráma főbb irányait ismertető bevezető fejezetben foglalkozom. Itt Molnár mint a „polgári szalon-dráma nagymestere”, Bródy a „naturalizmus”, Németh pedig mint „az intellektuális dráma realista irányának” a képviselője szerepel. (Id. művem. I. Színházkultúránk főbb vonásai [1900–1940], 13., 29., 30.). Az avantgard drámaszemlélet „előzményeit” és a valódi jelenségeket a későbbiek során külön fejezetekben, részletesen elemzem.

Szigethynek az 1. pontban szereplő másik érve, miszerint Molnár Ferenc *Egy, kettő, három* című darabjában „a) nem szerepel munkás; b) a sofőrnek, akiből elnököt faragnak egy óra alatt soha nem voltak forradalmi álmai; c) nem gyógyul ki semmiből, mert nem róla szól a darab” (496.) — szintén nem felel meg a valóságnak. A darab szövegében Antal „sofőrrel” kapcsolatokban többször előfordul a „mun-

* BARNÁ JÓZSEF és SZERDAHELYI ISTVÁN cikkének közlése után lapunkban a vitát nem kívánjuk folytatni.